ՆՈՐ-ԴԱՐ

№ 146 ԻՆՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ Երեքշաբթի, 22 Սեպտեմբերի 1892 Երեքշաբթի, 22 Սեպտեմբերի ԻՆՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ № 146

Տարեկան 10 ռուբլի, վեց ամիսը՝ 6 ռուբլի, երեք ամիսը՝ 3 ռ. 50 կ. ամիսը՝ 1 ռ., հատով՝ 5 կոպէկ։
Բաժանորդ գրւում են Թիֆլիսում միմիայն խմբագրատանը։

Խմբագրութեան հասցէն՝ Тифлисъ. Редакція «Норъ-Даръ» կամ Tiflis. Rédaction «Nor-Dar».

Խմբագրութիւնը բաց է ամեն օր (բացի տօն օրերից) ժամը 9-ից մինչև 2-ը։ Յայտարարութիւններն ընդունւում են ամեն լեզուներով։ Յայտարարութիւնների բաժին 2 կ., րեկլամների համար կրկնապատիկ։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Պարձեալ մեր գպրոցները։

Քրօնիկոն. — Օգոստոսփառ ուղևորները Պետրոս Շահխեանի մահարձանի հարցի առթիւ Օամանեան հիւպատոս Հասիբ-բէյն Զինամարզութիւնները Կովկասում։ Խոլերան առաջիկայ տարում։ Երևանից։ Նոր-Նախիջևանից։ Թիֆլիսի 2-րդ գիմնազիոնի աշակերտների Թոշակադրամը։ Մի մըշտական քարտուղարի հրաժարականը։ Խնդրատու մի չունի պաշտօնի համար։ Վրնասակ։

Ռուսական Թերթերում կարդում ենք։

Պաշտօնական տեղեկութիւններ խոլերայի մասին։

Մի տառնեամեակի առիթով։

Կովկասի Հայոց Բարեգործական Ընկերութեան առաջնորդական մասնախումբ։

Թղթակցութիւններ. — Բաքու։

Ղարաքիլսա. — Քաղաքական լուրեր։

Հեռագիրներ։

Բանասիրական. — Համբոյրի վարդը։

Տեղեկատու։

Յայտարարութիւններ։

Թիֆլիս, 21 սեպտեմբերի 1892 թ.

ԴԱՐՁԵԱԼ ՄԵՐ ԳՊՐՈՑՆԵՐԸ

Թէպէտև եւրոպական բոլոր պետութիւնների մէջ կան, շատ թէ փոքր թուով, աւելի թէ պակաս հռչակով, համալսարաններ, բայց գերմանական համալսարանները նշանաւոր են իրենց կազմակերպութեամբ։

Գերմանական համալսարանների արհեստական, փողի ոյժով կանգնեցրած հաստատութիւնները չեն և ոչ էլ իշխանների տրամադրութեան արտադրութիւններ. գերմանական համալսարանները ներքին օրգանական կապով կապուած են ժողովրդի կուլտուրային, կանոնաւոր զարգացման հետ, որի սարքին ծայրը գիւղական գպրոցն է, իսկ վերջինը՝ համալսարանը։

Բայց մեր նպատակը չէ խօսել այստեղ գերմանական համալսարանների մասին։

Մենք գերմանական համալսարանները յիշեցինք այն նմանութեան համար, որ գտնում ենք նրանց և մեր Հայոց գպրոցների մէջ մի մեծ տարբերութեամբ, որից օգուտ են գերմանական համալսարանները, իսկ մեր գպրոցները՝ չարաչար մնասում։

Սովորաբար գերմանացի ուսանողը մի համալսարանում վեց ամսեայ (սեմեստրի) դասախօսութիւնը լսելով, տարուայ միւս վեցամսեակը գնում է մի ուրիշ քաղաքի գերմանական համալսարանում իր ուսումը շարունակելու։ Գերմանական համալսարաններում տարին երկու վեցամսեակի վրայ է բաժանուած և իւրաքանչիւր վեցամսեակում դասախօսութեան մի ուրոյն և ամփոփ շրջան լրացնում են դասախօսող պրոֆեսորները։ Եւ այդ դասախօսութիւններն այն պէս են կանոնաւորուած, որ մէկ պնդապը լրանալուն պէս՝ մէկ համալսարանից միւս համալսարան գնացող ուսանողը կարող է անխափան շարունակել իր սկսած մասնագիտութիւնը։

Մեր Հայոց գպրոցներում էլ իւրաքանչիւր տարի տեղափոխութիւններ են լինում, բայց տեղափոխուողներն աշակերտները չեն, այլ—ուսուցիչները։

Թէ որքան վնասակար է այս մեր գպրոցական գործի զարգացման համար, այդ մասին խօսելն աւելորդ է։ Այդ տեղափոխութիւնից միայն ուսուցիչները չեն վրնասւում, այլ և վնասւում են չարաչար կերպով մեր գպրոցների աշակերտները, որոնք հազիւ թէ մի ուսուցչին ընտելանում են և ահա ընկնում են մի ուրիշ, շատ անգամ աւելի անփորձ, ուսուցչի ձեռքը...։

Ուսուցիչների անդադար փոփոխութիւից կարելի է մի բան ասել, որ գպրոցների գործն առաջ դնայ։

Երբ այդ դրութեան վրայ էլ աւելացնենք այն հանգամանքը, որ ընդհանուր կարգեր չկան և եթէ կան՝ չեն պահպանւում, և այդպիսով մէկ տեղից իբրև անընդունակ արձակուած ուսուցիչը մի ուրիշ գպրոցում աւելի մեծ ռաճիկով տեղ է գտնում. առանց թեմական տեսչի համաձայնութեան հազարաբաժնութիւններն ուրիշ տեղի ուսուցիչներին ռաճիկ առնելով տեղ են տալիս. մի նոր և անփորձ ուսուցիչ յանկարծ առանում է աւագ-ուսուցչի պաշտօն, իսկ տարիներով աւագ-ուսուցչութեան պաշտօն վարած փորձուած ուսուցիչը նշանակւում է իբրև հասարակ ուսուցիչ աւելի պակաս ռաճիկով... այսպիսի խառնաշփոթ դրութեան մէջ գտնուող գործը կարող է միթէ առաջ գնալ. գործի այդ դրութեան մէջ կարող ենք մենք յուսալ, որ մեր Հայոց գպրոցները կանենան գէթ ապագայում ընտիր ուսուցիչներ։ Ընդհակառակը՝ կարելի է ասել, որ եղած ընտիր ուսուցիչներն այդ խառնաշփոթ դրութիւնը տեսնելով և այդ դրութիւնից առաջացող անարգարութիւնն ի նկատի առնելով, իսպառ կը հեռանան մեր գպրոցներից, տեղի տալով մի տեսակ մարդկանց, որոնք գարուս վերջին մնացորդը լինելով իբրև fin de siecle-ի համաչխարհային սիրացուներ, խուռն կերպով վազում են դէպի մեր վանքերը և մեր գպրոցները։

ՔՐՈՆԻԿՈՆ

Աբասթումանից «Кав.»-ին հեռագրում են, որ սեպտեմբերի 19-ին Ա-

Թագաւորի մերձենալու լուրը վոնտրկի արագութեամբ տարածուեց. երկայն չիփօղներն՝ երեսը ձիգ ձայներով Թնդեցնում էին օդը և սոխալում փախստականներին կանգ առնել. կռիւը նորից բորբոքուեց։ Սակայն այդ ժամանակ վառուած աշտարակի վերջին մնացորդները Թափուեցան և վառուած խանձողները տարածուեցան գետնի վրայ, բարձրացնելով կայծերի և մոխրի ամրողջ մի ամպ։

—Ֆուլվիա, Ֆուլվիա...ով է այն վնասուորը... Նրա անունը, հարցրեց Նադեժդան իւր ամուսնին, որը Սիկիլեացի էր և եկել էր իւր մօր հետ հեռու երկրներից, դէպի ուր ամեն երեկոյ գնում է արեգակը։

—Ախ չոլեցի հեծեծալը, Թէ՞ այն սլաւսկական դօրագլուխը։

—Ո՛չ... Ահա նա, տեսնում ես։ Նա երկու ձեռքով բռնել է Թուրը, որ կայծակի նման փայլ է արձակում։ Սև պատմուճանի վրայից կապել է ոսկէ աստղերով զարդարուած գօտին, սպասաւորի տակից ծիւում են սև գանգուրները, կարծես աւիւծի բաշ լինեն։

—Ֆուլվիա, մի՞թէ դու չես ճանաչում վեհապետին, որի պատիւը նրկարում է մեր ոսկէ դրամների վրայ, հարցրեց մի նեբքինեի։—Ինչ Շատուհ արքան է, մեր սիրոյ Թշնամին, այն ապուէրը, որ ծաղրում է մեր աստուածանման իշխանուհուն։

Ուրեմն նա Շատրէհն է։

Նադեժդան հրճուում էր նրա գեղեցկութեամբ, շարժուածների համարձակութեամբ, նրա բազկի անընկճելի զօրութեամբ։ Հենց այդպէս պէտք է լինի այն մարդը, որն սահեցուել է աշխարհին տիրելու։ Եւ ինչպիսի Թեկնածուներ, ինչպիսի փայլ։ Եւ մի՞թէ կարելի է համեմատել այդ ոսկեզարդ գեղեցիկներին արաբական զինուորների մաշայլ պատիկների հետ։

Բացի եսակամութեան զգացմունքներից, մինչև այժմ ոչ մի այլ զգացմունք դեռ տեղ չէր գտել Նադեժդայի սրտում։ Մինչև այժմ ոչ մի քնքոյշ յարում դեռ ևս չէր շարժել այդ կուսական սիրտը, որ ոչ օրի ազդեցութեամբ դեռ չէր նուաճուել։ Այժմ նրան սիրում էր մի անթարգամարելի ալկիվիադեանք, մի անորոշ Թուլութիւն։ Նա իւր կամքը յանձնեց ուրիշի ձեռքը. այժմ երեսի վրայ տարածուել է մի անձանօթի առաջ, Թշնամու առաջ և մինչև անգամ չէր փորձում մաքառելու այդ սարկութեան դէմ։

Մինչ այս, Պայգիմը և Շատուհը մեծ մեծ ոտնձգութիւններ էին անում։ Կռուի չանկաբաձակի փոփոխութիւնները, գուշէ և Պայգիմի որդոց ջանքը, արգելք էին լինում երկու զօրավարներին մեծ ոտնձգութիւններ անելու։ Բայց չանկարծ Նադեժդան տեսաւ իւր հերոսի առաջ Մրծընայ Թագաւորին և սարսափելի ձիչ արձակեց. Նա յիշեց, որ ինքը Շատուհն գլուխը գնահատել է, խոստացել է նրա գլուխը բերողին իւր ոսկէ չղՋան...Ո՞չ, եթէ հնար լինէր նրա մօտ Թռչելու, սլաշալանելու նրան իւր մարմնով...

Սակայն Սատանեանի ձայնը և սուր սուսերը կայծակի նման վայրէջ եղան նրանց վրայ։

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՀԱՄԲՈՅԻ ՎԱՐԴԸ *)

Վիպակ Ժաննա Դեօլաֆուայի

—

Բ.

Արաբական բերդապատերի դուռը յարձակուելն այնպէս արագ և անսպասելի եղաւ, որ պարսից Թագաւորն ոչինչ չէր իմանում այդ մասին։ Առաւօտեան շոգին արքան հանգստանալով իւր վարդերով լի խորանում, յանկարծ նկատեց դէպի երկինք բարձրացող ծխի սիւնը, որ ամեն մի սուրհանդակից աւելի արագ էր լուր բերում։ Ապշած ու զայրացած Շատուհը շուտով սպառազինուեց, Թռաւ ձիու վրայ և արշաւեց դէպի պատերազմի դաշտը, չրջապատուած իւր Թիկնապահներով, որոնք փայլում էին ոսկու և շողակների մէջ։

*) Տես «Նոր-Դար» № 145։

Նպատակն ինքնին ազնիւ էր, բայց միջոցները ոչ միայն ազնիւ չէին, այլև ստոր։ Ամենքին յայտնի է, որ Ալէքսանդրովիչ, Գէորգ և Ալէքսանդր Միխայլովիչ Մեծ Իշխանները

—

Թիֆլիսի 143-րդ համարի տեղեկատուի բաժնում տպագրել էինք հանգուցեալ Պետրոս Շահխեանի մահարձանի մասին մեզ ղրկուած հաշիւը։ Այդ առիթիւ Թիֆլիսի նուիրատուներից մի քանիսը դիմում են մեզ յայտնելով, որ իրենց տուած նուէրները չեն յիշուած յիշեալ հաշուի մէջ, ուստի և խնդրում են հաշուետուներից սպարզել պատճառը։

Ի դէպ պէտք է նկատել, որ յիշեալ մահարձանը շինուած է շատ անճաշակ ձևով. չգիտենք ով է եղել այդ մահարձանի ուրուագիծը կազմող Հարատարակիչը. միայն Թէ այսքանն ակներև է, որ նա չէ իմացել Թէ ինչ մարդու համար է պատրաստւում մահարձանը։ Այդպիսի մի մահարձան շատ-շատ յարմար կլինէր մի բանկիրի կամ վաճառականի համար, բայց երբէք Շանշեանի։ Մահաւանդ շատ տգեղ և կոպիտ է մահարձանը պատող վանդակապատը. Նա այնքան բարձր է և այնքան նեղ, որ մահարձանը գրեթէ չէ երևում նրա մէջ։ Մի պարզ և վայելուչ մարմարեայ տապանաքարը աւելի կրվայելէը պարզապէս և վեհանձն Շանշեանին, քան այդ Թանկագին, բայց անճաշակ մահարձանը։

—

Թիֆլիսի Օամանեան ընդհանուր հիւպատոս Հասիբ-բէյը չուտով մեկնելու է Պոլիս և նրա պաշտօնը ժամանակաւորապէս վարելու է հիւպատոսութեան մէջ պաշտօնեայ՝ փոխ-հիւպատոսը։ Հասիբ-բէյը, ինչպէս իմանում ենք, Պետրում բաւականին երկար կը մնայ, որովհետև արձակուրդը, ստացել է իւր ժառանգական մասնաւոր գործերը կարգի բերելու համար. Հասիբ-բէյն հայրը վաճառանոցել է և բաւականին մեծ կարողութիւն է Թողել իւր որդուն։

—

Մենք հաղորդել էինք, որ այս տարի խոլերային պատճառով աշխարհազրաւանքի (ополченіе) և պահեստի 1-ին

սական սիրտը, որ ոչ օրի ազդեցութեամբ դեռ չէր նուաճուել։ Այժմ նրան սիրում էր մի անթարգամարելի ալկիվիադեանք, մի անորոշ Թուլութիւն։ Նա իւր կամքը յանձնեց ուրիշի ձեռքը. այժմ երեսի վրայ տարածուել է մի անձանօթի առաջ, Թշնամու առաջ և մինչև անգամ չէր փորձում մաքառելու այդ սարկութեան դէմ։

Մինչ այս, Պայգիմը և Շատուհը մեծ մեծ ոտնձգութիւններ էին անում։ Կռուի չանկաբաձակի փոփոխութիւնները, գուշէ և Պայգիմի որդոց ջանքը, արգելք էին լինում երկու զօրավարներին մեծ ոտնձգութիւններ անելու։ Բայց չանկարծ Նադեժդան տեսաւ իւր հերոսի առաջ Մրծընայ Թագաւորին և սարսափելի ձիչ արձակեց. Նա յիշեց, որ ինքը Շատուհն գլուխը գնահատել է, խոստացել է նրա գլուխը բերողին իւր ոսկէ չղՋան...Ո՞չ, եթէ հնար լինէր նրա մօտ Թռչելու, սլաշալանելու նրան իւր մարմնով...

Սակայն Սատանեանի ձայնը և սուր սուսերը կայծակի նման վայրէջ եղան օդի

կարգի զինուորները զինամարզութեան չեն կոչուելու։ Սակայն այժմ, ինչպէս երևում է «Кав.»-ի պատճառական բաժնում Թիֆլիսի Նահանգապետի կողմից հրատարակուած յայտարարութիւնից, Կովկասում յիշեալ զինուորները կը կոչուեն զինամարզութեան, որի ժամանակամիջոցն, ինչպէս յայտնի է, չորս շաբաթ է։

—

Ինչպէս յայտնի է, բժշկական պետարտամենտի տեսուչ պ. Ռագոզինը Կովկաս էր ուղարկուած խոլերային տեղերն ուսումնասիրելու համար։ Ներկայումս նա արդէն Պետերբուրգ է վերադարձած։ Պ. Ռագոզինի Պետերբուրգ վերադառնալը, մայրաքաղաքի Թերթերի ասելով, կապ ունի այն բանի հետ, որ նորից խնդիր է յարուցուած լուրջ միջոցներ ձեռք առնելու, որպէսզի գի առաջիկայ տարի խոլերան նորից չյայտնուի, որովհետև շատ հաւանական է, որ խոլերային բացերները ձմեռը քնելով, ամառը նորից կարող են գլուխները բարձրացնել։

—

ԵՐԵՒԱՆԻՑ.—Երևանի հայ վաճառական դասակարգը տեղիս առաջնորդ գեր. Գրիգոր Եպիսկոպոս Պատանեանցի վոխանորդական պաշտօնից հեռանալու և նրա վերջին հրաժեշտի առթիւ սեպտեմբերի 15-ին մի փառաւոր Հաւ տուեց առաջնորդարանում։ Ձայից յետոյ ուղիղ ժամը 5-ին քահանաների և ժողովրդի մեծ բազմութեամբ գեր. առաջնորդն ուղևորուեց դէպի ս. Էջմիածին։ Նորին սրբազնութիւնն իւր առաջնորդական բոլոր գործերի մէջ բարի էր և արդար. նա անմեղ եկաւ, անմեղ էլ գնաց։

Սրբազան Պատանեանցի տեղ Երևանի առաջնորդ նշանակուած է, ինչպէս յայտնի է, Պետերբուրգի Նշանակուած է, Պետերբուրգի Ս. Վ. Սրապեանը, որն, անշուշտ, քաջ հովիւ է լինելու ժողովրդի համար։

—Լսում ենք հաւաստի աղբիւրներից, որ ընդհանուր փոխոխութիւն պէտք է լինի կոնսիստորիայի անդամների և պաշտօնական Ծառայողների համար։

—

ՆՈՐ-ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻՑ. — Քաղաքային

մէջ և Աբարն ընկաւ փոշու վրայ։

Նադեժդային սիրեց մի անմիտ ուրախութիւն. այդ անձնավստահ երիտասարդն այլ ևս իւր մօտ չէր գալ յաղթական արիւնոտ նշանն իւր փեշն առած և չէր պահանջել իրանից իբրև պարգև կուսական կրծքի վրայ ջերմացած շղՋան։

Շատուհը համոզուելով, որ իւր Ճիգերն անպտուղ են անցնում և ցանկանալով վերջ տալ ապարդիւն կռուրածին, հրամայեց նահանջի փողը փչել։ Իսկ Պայգիմը չկամենալով վրատանգի ենթարկել այդ վատասուր օրուայ յաղթութիւնները, նրան այլ ևս չէր հարցնում։ Նա հաւատացած էր, որ պարսիկները, քաղցից և ջերմախտից նեղուելով և հուսահատուելով, պարտութիւնը շուտով կը վերցնեն։

Պղնձեայ փողերի սիրտ պատուհասող Ձայնի վրայ պատերազմի դաշտ ամեն կողմից վազում իմբուում էին յաղթականները, դրօշակները և արիւնոտ սրերը ՃօՃելով։ Նադեժդան այս բոլորը կարծես ոչ տեսնում էր և ոչ

Մուրճ բնիկ ազգաբնակչության ապրելակերպի, սովորությունների և հավատալիքների մասին. Հրատ. Ե. Տեր-Հովհաննիսյանի և Ա. Հարությունյանի. Տփղիս, տպ. Ա. Ալիխանյանցի, 1891 թ. 8-ածալ, էջ 20,851—մեծ 1-ին տպագրության։ Գինը 52 կ.։

Մուրճի բնիկները ապրելակերպով և սովորություններով ոչնչով չեն տարբերվում մյուս հայերից։ Նրանք էլ նույն հագուստն են հագնում, նույն ճաշերն են ուտում, նույն հարսանեկան ծեսերն են կատարում, ինչ որ մյուս հայերը։ Նրանք էլ նույն հավատալիքներն ունեն, ինչ որ մյուս հայերը։ Ուրեմն ինչո՞ւ է հեղինակը նրանց մասին առանձին գրքույկ հրատարակել։ Ինչո՞ւ է նրանց ապրելակերպը, սովորությունները և հավատալիքները առանձին ուսումնասիրության առարկա դարձրել։ Ինչո՞ւ է նրանց մասին առանձին գրքույկ հրատարակ

լուսաւորուհն և տաքանան մի քիչ մեր խեղճ եղբայրների մասի ու լոնաւ անկիւնները։

Մ. Բերբերեան.

ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՀԱՅՈՑ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԱՒՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ՄԱՍՆԱԼՈՒՄԲ

—

Հայոց բարեգործական ընկերութեան առողջապահական մասնախմբից տարուել է գանագան ժամանակ հետևեալ նամակագրութիւնները.

«Ահա երկու օր է, որ մենք երևանում ենք և տեղեկութիւնները ենք հաւաքում, թէ նահանգի որ կողմերը աւելի կարօտ են մեր օգնութեան։

«Ագստաֆայից մենք գնացինք Պիլիջան ալ. Խաչատեանի (Ի. Ա.) հետ, որն այնքան բարի եղաւ, որ մեզ իւր կառքերը տարաւ և այն բոլորովին ձրի, որի համար մենք նրանից չատ չնորհակալ ենք։

«Նահանգապետին ներկայանալու համար, ինչպէս այդ հրահանգուած էր մեզ Ընկերութեան կողմանէ, գնացինք Դարաչիչագ, ուր և ներկայացանք ալ. Նահանգապետին։ Նորին Գերազանցութիւնը մեզ շատ լաւ ընդունեց, շատ ուրախացաւ, իմանալով որ գնում ենք նահանգը շրջելու և մեզ, մեր գործը յաջողութեամբ կատարելու համար, կարևոր թղթեր յանձնեց՝ ОТКРЫТЫЙ ЛИСТЪ (բաց հրամանագրով), որով ալ. ալ. գաւառապետները, պրիստաւները, մի խօսքով՝ նահանգի բոլոր վարչական պաշտօնեաները հրաման են ստանում ալ. Նահանգապետից, որ ամեն կերպ օգնեն մեզ, մի ուրիշ բաց հրամանագրով էլ բարեհաճեց տալ, որ ամեն տեղ ձրի ПОДВОДЪ-ներ տան, ձրի ձիաներ, մի գիւղից միւսը գնալու համար. գաբէեալ մի ևս բաց հրամանագրով, որով մենք իրաւունք ունինք մի չափար (конвой) վերցնելու ամեն տեղ։ Դարաչիչագում մի-երկու ժամ մնալուց յետոյ, ուղևորուել ենք դէպի Երևան։ Երևանից գնացինք Էջմիածին, ուր ներկայացանք Տէր Տէղապահին։ Տէղապահ Սրեմեան եպիսկոպոսն օրհնեց մեզ և խոստացաւ հրամանագրեր ուղարկել գործակալների և գիւղական քահանաների վրայ, որ նրանք իրենց կողմից մեզ օգնեն։ Էջմիածնումն էլ մի քանի ժամ մնալուց յետոյ կրկին վերադարձանք Երևան։

«Այստեղ առ այժմ մի տուն միայն ախտահան արինք (дезинфекція), ցոյց տալու համար թէ՝ ինչպէս պէտք է մաքրել տները ախտահան դեղերով։

«Էջմիածնումը մենք տեղեկացանք, թէ Էջմիածնի (Վաղարշապատի) շրջանի գիւղերում մինչև հիմա էլ կայ խոլերա և մի քանի գիւղերում բաւական ստատիկ։ Յիշեալ գիւղերից գալիս են Էջմիածին ստուգ տանելու հիւանդների համար։

«Նախիջևանի կողմերը ներկայումս խոլերա չկայ, այնպէս որ, թէև մեր մարշրուտը այնպէս էր, որ առաջ գնանք Նախիջևանի շրջակայքը, բայց որովհետև հիմա Էջմիածնի գիւղերում հիւանդութիւնը սաստկացել է, մենք վճռեցինք գնալ առաջ Էջմիածնի գիւղերը հիւանդներին օգնութիւն հասցնելու և տները մաքրելու։ Այնտեղից կըգնանք Աբարանով Ալէքսանդրապոլու կողմերը, այնտեղից էլ Դարա, յետոյ միայն Նախիջևան, եթէ յաջողուի։ Ուրեմն, վաղը առաւօտը մենք մտնում ենք Էջմիածնի գիւղերը և գիւղէ գիւղ անցնելով, կըգնանք մինչև Գիւմրի։

«Մեզ տուած հրահանգին համեմատ Երևանին վերաբերեալ բաւական տեղեկութիւններ ենք հաւաքել։»

Նիւրոյբ Նահ., 26 նոյեմբերի 12-ին։ «Ահա երկու օր է, որ մենք ուղևորուել ենք դէպի Վաղարշապատի գիւղօրայքը։ Խոլերը մի քանի գիւղերում բոլորովին վերջացել է, իսկ միւսներում դեռ ևս շարունակւում է։ Մենք շրջեցինք հետևեալ գիւղերը՝ Այանլու, Զէյվա, Սամադար, Քորփալու, Այգաղ և Ֆրանկանոց, որտեղից և գրում եմ այս նամակս։

«Վերոյիշեալ գիւղերում մենք մաքրեցինք այն տները, որոց մէջ եղել են խոլերայի դէպքեր և բաժանեցինք հարկաւոր եղած դեղերը, բացատրելով նոցա գործադրութիւնը։

«Զէյվայում, որտեղ հիւանդութիւնը դեռ շարունակւում է, այցելեցի բոլոր հիւանդներին և ամենքին բաժանեցի դեղեր։ Ժողովուրդը մեզանից չէ խորշում և ուրախութեամբ ցոյց է տալիս իւր բոլոր հիւանդներին։

«Մեզ ուղևորում են տեղական պրիստաւը և գործակալ քահանան, որոնք մեզ մեծ եռանդով օգնում են։

«Ինչ վերաբերում է մեր ճանապարհորդութեանը, մենք նեղութիւն չենք կրում. չնորհիւ պրիստաւի, հաճախ ալ. Նահանգապետի գրութեանը, մեր ճանապարհորդութեան համար ամեն տեղ ձիեր են պատրաստում։

«Միւս նամակում տեղեկութիւն կըտպագրեմ ուրիշ գիւղերի մասին, այժմ շտապում ենք Ֆրանկանոց գիւղը շրջել։

«Բոլորս ողջ և առողջ ենք»։

Հաղորդելով յորպելի հասարակութեանը այս երկու նամակի բովանդակութիւնը, մենք մեր սրբազան պարտաւորութիւնն ենք համարում ի գիտաց Բարեգործական Ընկերութեան բերել Նորին բարձր սրբազնութեան Տէր Տէղապահ Երեմիա եպիսկոպոսին մեր որդիական երախտագիտութիւնը, որ նա հայրաբար աջակցել է առաջադասական խնդրին։

Իսկ Նորին Գերազանցութեան ևրևանեան ալ. Նահանգապետի վերին ատենճանի մարդասէր հոգին, որ նա բարեհաճել է լուսաւոր անձին արժան, այնքան ազնիւ առաւելութեամբ բաժանել Բարեգործական Ընկերութեան բժշկական-առողջապահական մասնախմբին, յատուկ պարտաւորութիւն է գնում Ընկերութեանս վրայ արտայայտել Նորին Գերազանցութեանը մեր հոգեկան խորին շնորհակալութիւնը և երախտագիտական զգացմունքը։ Պ. Նահանգապետի իւր նահանգի ապէտուած ժողովրդին ցոյց տուած հոգատարութեան այս նոր նշանը կատարում է գոյն ժողովրդին իրենց նահանգի պետն, երբև խնամատար հօր հետ աւելի ևս սերտ և սրբազան կապերով։

Հաւատարմատար խորհրդի, նախագահ ընդհ. ժող. բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան.

Թիֆլիս, 17 սեպտ.։

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԲԱԳՈՒ, 15 սեպտեմբերի.—Անցաւ ապեսը, անցաւ խոլերայի ահարկու սարսափը, բայց Թողեց պատմութեան մէջ սխուր յիշատակներ։ Քաղաքը գաբէեալիը նախկին դիւքն է ստանձել. երկաթուղով, շոգենաւերով վախստականները, ամառանոց գնացողները վերադառնում են. միջին հաշուով օրական քաղաք մտնողների թիւը 7—800-ի է հասնում. միայն դեռ չեն երևում սխեանցի, գանգեազուրցի հայ համալներն իրենց 2 պուդանոց համեմներով։ Այստեղ բնակարանների խիստ սով է, չնայած, որ իւրաքանչիւր ամիս մի քանի վտառոր քարեայ բնակարանների երկու-երեք յարկանի բնակարաններ են շինւում և բնակիչների մեծ մասը դեռ բոլորովին չէ վերադարձել։

Ահաւասիկ, ապրանքների արտահանութիւնները սկսել են կենդանանալ. միայն շաբաթի առաւօտն այս տարի անաջող է Պարսկաստանի հետ։ Տէրութիւնից շաբաթագործարանների չնորհուած արեմնանեներն այլ ևս չկան։ Պարսկաստանի համար անցեալ տարի գանգազան գործարանների արդանգիա շաբաթը մեծագոլովը դնում էին 3 ո. 40 կ. պուդը, շաբաթաւագը 1 ո. 85 կ. պ., իսկ այժմ մեծագոլովս շաբաթը ծախւում է 5 ո., 25 կ., իսկ շաբաթաւագը 3 ո. 90 կ.—4 ո.։ Պրեմիաները վերանալով, շաբաթի արդիւնաբերութիւնները Թանգացան. այժմեան ընթացիկ գները անձեռնմուխ են։ Այդ պատճառով, ներկայումս ուտաց շաբաթի տէզ Հնդկաստանի և Թրքահայաստանի վրայով անգլիական և փրանսիական շաբաթն է ներմուծւում. չնայած բաւական հետաքրքրութեանը, բայց համեմատած Ութսնայի շաբաթի հետ անգլիական և փրանսիական շաբաթը բաւական էժան է նստում և որակութեամբ էլ գերազանց է։

Նաւթի առևտուրը չարունակում է իւր ընկած դրութեան մէջ մնալ. կեբսներն այժմեան գները նամանեղնել կարդալի է նոր ոտն եդած մանկան, որ ուզում է մի քայլ փոխել, բայց այդ մի քայլն անելուց յետոյ, ուժերն սպառւում են և նա գալեալ վայր է ընկնում։

Գործարանները բանում են մեծ մասամբ, բայց մշակների պակասութիւն է զգացւում. գործարանատէրերը բաւականանում են պուդին ½—1 կոպ. օգուտով։ Միանգամից սկսել է մամուլի մէջ ասած մի Թղթակցի այն նկատողութիւնը, Թէ գործարանատէրերն իւրաքանչիւր պուդին մնաս են աճում 1½—2 կոպ.։ Այդ լոկ հնարադրութիւն է։

Ներկայումս նաւթային առևտուրի մէջ ամենից շատ օգտւում են մի քանի ընկերութիւններ, որոնք ունին նաւթանոց լողովակներ. գրանք խօսքը մէկ արած՝ Բալախանից մինչև Սև քաղաքի գործարանները արտաքորելու վարձը Թանգացրել են։ Ամերիկեան նաւթանոցքերը 600 վերստից աւել տարածութեան վրայ արտաքորում են, բայ մեր հաշուի, մօտ ½ կ. պուդը, այն ինչ Բալախանից մինչև Սև քաղաքի գործարանները, օրոնք ընդամենը հազիւ 22—23 վ. հեռաւորութիւն ունին, նաւթն արտաքորելու համար վերցնում են վարձ պուդին ½ կոպ.։ Եթէ աւելցնելու լինինք առեղական պարտաման հարամների չորջանից դուրս։ Այդ անցքով ջուր էր մատակարարւում աքաքական պատատի ներքնատներին։ Պատրաման հենց ըսկզբից Պայկիմն այդ ջրանցքի գաղտնիքը յայտնեց իւր օգտոցը, որով հնար ունէին ոչ Թէ միայն ամբողջ քաղաքին ջուր մատակարարել, այլ և փառաւոր տալ Թշնամու ներս մտնելու արհաւիրքներից։ Հենց այդ տարերքեսայ անցքի վրայ հիմնեց Նադիրեան իւր ծրագիրը։ Նա համոզեց իւր տերտատ Ֆուլվեային, որ կուրօրէն հնազանդում էր իւր տիրուհուն, ուղևորուել պարսից բանակը և ջրանցքի գաղտնիքը յայտնել ապստամբին։ Նադիրեան համոզուած էր, որ Շապուհը քաղաքին տիրելով, հենց որ իրան տեսնէ, ամեն բան կանէ ըստ իւր ցանկութեան։ Բնականն է, որ Նադիրեան ինքզինքը ցոյց տայ, Շապուհին ընդ միշտ կը նուաճէ և պարսկական Թագն ինքը կը ստանայ։

Ամեն բան այսպէս տարբերուց չէսոյ, Նադիրեան իջաւ հօր մօտ, որ այդ ժամանակ պահպանում էր արևելեան դռները։

—Սիրելի հայր, ասաց նա, ընկնելով նրա ոտների առաջ,—մոռացիր իմ Թեթև անխելքութիւնս, որի մասին ես չեմ կարող յիշել առանց ամաչելու։

Աբաթը լուռ էր։

—Ներիր վեհանձն, մի բարկանար վրաս։

—Դու միայն ես տարածում այն ճանապարհի վրայ, որ տանում է ինձ դէպի գերեզման։

—Վրաս մի նայիր այդպիսի դաժան հայեացքով։ Յուսիր այն ամպերը, որոնք մռայլում են քո պաշտելի Հայաստ։

—Վիշտը սրտի նման ծակել է սիրտս, և եթէ ես չմեռայ...

—Բաւականն է։ Ես գերազանում եմ մեռնել, քան լսել քո նախատինքները։ Ներիր...

—Քո խոնարհութիւնն ինձ համար աւելի ուրախարի է, քան անձրևը չորացած երկրի համար։ Ես կրկին գտայ իմ Նադիրային և կը հանգստանամ նրա մօտ։

(Կը շարունակուի)

—Նապուհի հարբը... իմ յաղթուած Թշնամի։

—Ոչ Թէ հարբը, այլ արքայի ամուսինը։ Նրա գեղեցկութիւնը, նրա արուեստները ինձ յաղթեցին։ Բոլոր փեսացուներից աւելի նա է ինձ հաճելի։ Տուր ինձ նրան, հայր, և Հաճերան էլ ժիր։

Նա մօտեցաւ հօրը, ձգեց նրա ուժեղ ուսերի վրայ իւր գեղեցիկ գլուխը, ընկաւ նրա գիրկը և սեղմեց հօր այտերն իրենների։

—Հայր, գիտեմ դու չես ցանկանալ ինձ յուսահատութեան աստիճանին հասցնել, դու չես կամենալ որ ես մեռնեմ... Ցանկերը Հաճերան, յանձնիր, չնչնջում էր նա։

Այդ շշնջոցը Պայկիմին ինչպէս վոլթորկի խայտուցիչ ուռնոց Թուեցաւ, ինչպէս գահավիժուող լեռան որոտմունք։ Նրա Հակատը ծածկուեց սառը քրտինքով, այտերի վրայ նկատուեցան խոր կնձիռներ, մարմինը ընկճուեցաւ, որպէս ծանրութեան ճնշման տակ։ Նա նայում էր իւր Նադիրային և նրան չէր ճանաչում։ Այդ անմեղ օրիորդը, իւր սիրած դուստրը նրան այդ վայրկեանին Թւում էր ինչպէս մի գիշատիչ գազան, ինչպէս նողկալի մի խժ։

Նադիրան հօր լուռութիւնը համարձակութեան նշան համարեց և ժպտաց արտասուքն աչքերին։ Այդ ժպտիլը ներչնչեց Ներոնին Թագաւորին իւր կորցրած բոլոր եռանդը։ Նա ոտքի ելաւ և, կոպտութեամբ բռնեց իւր դստեր երկու ձեռքը, սեղմեց ինչպէս երկաթեայ ունելիքով և կատաղութիւնից շնչասպառ լինելով, խուլ ձայնով արտասանեց։

—Եթէ Շապուհը յաղթած լինէր Պայկիմին և ասէր. «Ծնող ձեռքդ կըտրեմ այն պայմանով, որ Նադիրայի գլխի և ոչ մի մազը տեղից չշարժուի», ես նրան կը պատասխանէի. «Ահա քեզ երկու ձեռքս, կտրիր, որպէս զի միրեանքն արժանի լինին իմ աղջկանս»։ Ես այսպէս կասէի, որովհետև սիրտս սիրով պղտոն էր դէպի քեզ, որովհետև ես տեսնում էի քո մէջ բարի, ազնիւ և արդարադատ ստուածութեան

մարմնացումն։ Եւ այժմ դու պահանջում ես, որ ես ազատեմ քո քաջ նախնեաց անունը, դու ցանկանում ես գաշն հաստատել մեր ցեղի հին Թշնամու հետ... հեռո՛ւ աչքերս... Սիրտս քեզ այլ ևս իմ աղջիկ չի համարում։

Ներոնին պալատից դուրս վազեց վշտից խելագար։

Հօր վիշտը և գժգոհութիւնը բնաւ չշարժեցին Նադիրային։ Նա միայն համոզուեց, որ հօր վրայ յոյս գնել անկարելի է և իւր ծրագիրն իրականացնելու համար պէտք է ուրիշ մի ելք գտնել։

Հաճերան քաջաքը, որի միջոցով կըտրում անցնում էր Տիգրիսի վտակներից մէկը, ջրի կողմից ապահովուած էր։ Բայց և այնպէս Նրա սիրողները նախազգուշութիւնից ստիպուած գետի ափերը պահպանել էին Հարատարաշէն ամրութիւններով։ Այդ արտաքին շինութիւններին միացել էին նաև ստորերկրեայ մի անցք, որ Հգում էր գետի Հակ ափի երկարութեամբ հաւասար բերել Նորին բարձր սրբազնութեան Տէր Տէղապահ Երեմիա եպիսկոպոսին մեր որդիական երախտագիտութիւնը, որ նա հայրաբար աջակցել է առաջադասական խնդրին։

Իսկ Նորին Գերազանցութեան ևրևանեան ալ. Նահանգապետի վերին ատենճանի մարդասէր հոգին, որ նա բարեհաճել է լուսաւոր անձին արժան, այնքան ազնիւ առաւելութեամբ բաժանել Բարեգործական Ընկերութեան բժշկական-առողջապահական մասնախմբին, յատուկ պարտաւորութիւն է գնում Ընկերութեանս վրայ արտայայտել Նորին Գերազանցութեանը մեր հոգեկան խորին շնորհակալութիւնը և երախտագիտական զգացմունքը։ Պ. Նահանգապետի իւր նահանգի ապէտուած ժողովրդին ցոյց տուած հոգատարութեան այս նոր նշանը կատարում է գոյն ժողովրդին իրենց նահանգի պետն, երբև խնամատար հօր հետ աւելի ևս սերտ և սրբազան կապերով։

Հաւատարմատար խորհրդի, նախագահ ընդհ. ժող. բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան.

Թիֆլիս, 17 սեպտ.։

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԲԱԳՈՒ, 15 սեպտեմբերի.—Անցաւ ապեսը, անցաւ խոլերայի ահարկու սարսափը, բայց Թողեց պատմութեան մէջ սխուր յիշատակներ։ Քաղաքը գաբէեալիը նախկին դիւքն է ստանձել. երկաթուղով, շոգենաւերով վախստականները, ամառանոց գնացողները վերադառնում են. միջին հաշուով օրական քաղաք մտնողների թիւը 7—800-ի է հասնում. միայն դեռ չեն երևում սխեանցի, գանգեազուրցի հայ համալներն իրենց 2 պուդանոց համեմներով։ Այստեղ բնակարանների խիստ սով է, չնայած, որ իւրաքանչիւր ամիս մի քանի վտառոր քարեայ բնակարանների երկու-երեք յարկանի բնակարաններ են շինւում և բնակիչների մեծ մասը դեռ բոլորովին չէ վերադարձել։

Ահաւասիկ, ապրանքների արտահանութիւնները սկսել են կենդանանալ. միայն շաբաթի առևտուրն այս տարի անաջող է Պարսկաստանի հետ։ Տէրութիւնից շաբաթագործարանների չնորհուած արեմնանեներն այլ ևս չկան։ Պարսկաստանի համար անցեալ տարի գանգազան գործարանների արդանգիա շաբաթը մեծագոլովը դնում էին 3 ո. 40 կ. պուդը, շաբաթաւագը 1 ո. 85 կ. պ., իսկ այժմ մեծագոլովս շաբաթը ծախւում է 5 ո., 25 կ., իսկ շաբաթաւագը 3 ո. 90 կ.—4 ո.։ Պրեմիաները վերանալով, շաբաթի արդիւնաբերութիւնները Թանգացան. այժմեան ընթացիկ գները անձեռնմուխ են։ Այդ պատճառով, ներկայումս ուտաց շաբաթի տէզ Հնդկաստանի և Թրքահայաստանի վրայով անգլիական և փրանսիական շաբաթն է ներմուծւում. չնայած բաւական հետաքրքրութեանը, բայց համեմատած Ութսնայի շաբաթի հետ անգլիական և փրանսիական շաբաթը բաւական էժան է նստում և որակութեամբ էլ գերազանց է։

Նաւթի առևտուրը չարունակում է իւր ընկած դրութեան մէջ մնալ. կեբսներն այժմեան գները նամանեղնել կարդալի է նոր ոտն եդած մանկան, որ ուզում է մի քայլ փոխել, բայց այդ մի քայլն անելուց յետոյ, ուժերն սպառւում են և նա գալեալ վայր է ընկնում։

Գործարանները բանում են մեծ մասամբ, բայց մշակների պակասութիւն է զգացւում. գործարանատէրերը բաւականանում են պուդին ½—1 կոպ. օգուտով։ Միանգամից սկսել է մամուլի մէջ ասած մի Թղթակցի այն նկատողութիւնը, Թէ գործարանատէրերն իւրաքանչիւր պուդին մնաս են աճում 1½—2 կոպ.։ Այդ լոկ հնարադրութիւն է։

Ներկայումս նաւթային առևտուրի մէջ ամենից շատ օգտւում են մի քանի ընկերութիւններ, որոնք ունին նաւթանոց լողովակներ. գրանք խօսքը մէկ արած՝ Բալախանից մինչև Սև քաղաքի գործարանները արտաքորելու վարձը Թանգացրել են։ Ամերիկեան նաւթանոցքերը 600 վերստից աւել տարածութեան վրայ արտաքորում են, բայ մեր հաշուի, մօտ ½ կ. պուդը, այն ինչ Բալախանից մինչև Սև քաղաքի գործարանները, որոնք ընդամենը հազիւ 22—23 վ. հեռաւորութիւն ունին, նաւթն արտաքորելու համար վերցնում են վարձ պուդին ½ կոպ.։ Եթէ աւելցնելու լինինք առեղական պարտաման հարամների չորջանից դուրս։ Այդ անցքով ջուր էր մատակարարւում աքաքական պատատի ներքնատներին։ Պատրաման հենց ըսկզբից Պայկիմն այդ ջրանցքի գաղտնիքը յայտնեց իւր օգտոցը, որով հնար ունէին ոչ Թէ միայն ամբողջ քաղաքին ջուր մատակարարել, այլ և փառաւոր տալ Թշնամու ներս մտնելու արհաւիրքներից։ Հենց այդ տարերքեսայ անցքի վրայ հիմնեց Նադիրեան իւր ծրագիրը։ Նա համոզեց իւր տերտատ Ֆուլվեային, որ կուրօրէն հնազանդում էր իւր տիրուհուն, ուղևորուել պարսից բանակը և ջրանցքի գաղտնիքը յայտնել ապստամբին։ Նադիրեան համոզուած էր, որ Շապուհը քաղաքին տիրելով, հենց որ իրան տեսնէ, ամեն բան կանէ ըստ իւր ցանկութեան։ Բնականն է, որ Նադիրեան ինքզինքը ցոյց տայ, Շապուհին ընդ միշտ կը նուաճէ և պարսկական Թագն ինքը կը ստանայ։

Ամեն բան այսպէս տարբերուց չէսոյ, Նադիրեան իջաւ հօր մօտ, որ այդ ժամանակ պահպանում էր արևելեան դռները։

—Սիրելի հայր, ասաց նա, ընկնելով նրա ոտների առաջ,—մոռացիր իմ Թեթև անխելքութիւնս, որի մասին ես չեմ կարող յիշել առանց ամաչելու։

Աբաթը լուռ էր։

—Ներիր վեհանձն, մի բարկանար վրաս։

—Դու միայն ես տարածում այն ճանապարհի վրայ, որ տանում է ինձ դէպի գերեզման։

—Վրաս մի նայիր այդպիսի դաժան հայեացքով։ Յուսիր այն ամպերը, որոնք մռայլում են քո պաշտելի Հայաստ։

—Վիշտը սրտի նման ծակել է սիրտս, և եթէ ես չմեռայ...

—Բաւականն է։ Ես գերազանում եմ մեռնել, քան լսել քո նախատինքները։ Ներիր...

—Քո խոնարհութիւնն ինձ համար աւելի ուրախարի է, քան անձրևը չորացած երկրի համար։ Ես կրկին գտայ իմ Նադիրային և կը հանգստանամ նրա մօտ։

(Կը շարունակուի)

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Ինչպէս այս օրերս հեռագիրը մեզ հաղորդեց, կ. Պոլսից 2000 սոփիաները են արտաքսուած։ Սոփիանները մոլեռանդ մոլլաներ են, որոնք իրենց ուսումնարաններն ունին։ Ինչպէս կ. Պոլսից հաղորդում են «Voss. Zeit.», Թերևին, սոփիաները արտաքսուած են Թուրքաց կառավարութեան դէմ սարքուող դաւադրութեանը մասնակցելուն համար։ Սակայն բուն պատճառը դեռ ևս յայտնի չէ։

—Բերլինից հաղորդում են, որ Վիլհելմ կայսրը հոկտեմբերի սկզբին Վիեննա է ուղևորուում, ուր մնալու է բաւական երկար ժամանակ։

—Լաբուշերը Գլադստոնի ծրագրի մի քանի կէտերի դէմ կռիւ է սկսել։ Այս օրերս նա իւր մի յօդուածով դէմ է կանգնում իրլանդական պատգամաւորների Վեստմինստերում մնալուն և իւր կարծիքը հաստատելու համար օրինակ է բերում Պարնելի հեղինակաւոր անձը։ Իրլանդական ազգայնական կուսակցութեան հանգուցեալ ղեկավարն իրլանդացիներին պետական պարլամենտից կատարելապէս հեռացնելու համար էր ասել եղեան դռները։

—Սիրելի հայր, ասաց նա, ընկնելով նրա ոտների առաջ,—մոռացիր իմ Թեթև անխելքութիւնս, որի մասին ես չեմ կարող յիշել առանց ամաչելու։

Աբաթը լուռ էր։

—Ներիր վեհանձն, մի բարկանար վրաս։

—Դու միայն ես տարածում այն ճանապարհի վրայ, որ տանում է ինձ դէպի գերեզման։

—Վրաս մի նայիր այդպիսի դաժան հայեացքով։ Յուսիր այն ամպերը, որոնք մռայլում են քո պաշտելի Հայաստ։

—Վիշտը սրտի նման ծակել է սիրտս, և եթէ ես չմեռայ...

—Բաւականն է։ Ես գերազանում եմ մեռնել, քան լսել քո նախատինքները։ Ներիր...

—Քո խոնարհութիւնն ինձ համար աւելի ուրախարի է, քան անձրևը չորացած երկրի համար։ Ես կրկին գտայ իմ Նադիրային և կը հանգստանամ նրա մօտ։

(Կը շարունակուի)

նելու կողմն էր, իսկ Լաթուչերը կաթծում է, որ նրանք պիտի մասնակցեն միմիայն բնդհանուր-պետական խնդիրները քննելիս։ «Հակառակ դէպքում,— ասում է նա,—իրանդացիները կարող էին ակը լինել ոչ թէ միայն իրենց գործերում, այլ և մեր»։

—Կ. Պոլսից «Հաւասի գործակալութեանը» հեռագրում են հետեւեալը. «Լուր տարածուեց, որ իբր թէ Ռուսիան Բ. Դուռը յայտագիր է ուղարկել, որով պահանջում է պատերազմի պատրաքը։ Տեղեկութիւններ հաւաքելուց երեւում է, որ ցնչեալ յայտագիրը բացառապէս քաղաքական բնաւորութիւն ունի և վերաբերում է Թիւրքիայի և Բուլղարիայի փոխադարձ յարաբերութիւններին։ Ռուսիան ցոյց է տալիս Բ. Դուռնն այն ծանր հետեւանքները, որ կարող է առնենալ Թիւրքիայի ներկայ քաղաքականութիւնը դէպի Բուլղարիան գաշնագրերի անխախտ պահպանման նկատմամբ։ Յայտագրի մէջ յայտարարւում է, որ սուլթանի կողմից Սահմանուլովին ընդունելութիւն ցոյց տալը և օսմանեան կոմիսար Ջեմալին Ֆիլիպպոպոլի ցուցահանդէսն ուղարկելը խիստ և օրինական գժգոհութիւն են յարուցել։ Խիստ կերպով արտայայտուած այդ յայտագիրը խորապէս ազդել է Բ. Դուռնը»։

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

«ՆՈՐ-ԴՈՒՐ»-Ի

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԴՈՐՆԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 19 սեպտեմբերի.—Պետերբուրգի բորսան. Թիֆլիսի և Փոթայիսի կալուածական բանկի գրաւեալ թղթերը 60%—102¼ գն., 5%—99,87 գն.։ Թիֆլիսի քաղաքային վարկի ընկ. 5% օրլիգացիաները 98 գն.։

Կ. Պոլիս. Բ. Դուռը յայտագիր է կազմում է, որով ասում է, թէ Թիւրքիան լիովին յարգում է Բեռլինի գաշնագրերը, որպէս հիմք ազգի քաղաքական կարգի ճեռոյ Բ. Դուռը հաւատացնում է, որ չի ցանկալ խանգարել Բեռլինի գաշնագրերը և ոչ չոշափել Ռուսիայի դիւրզացութիւնը Սոֆիայի Թուրքաց կոմիսար Ռէշիդ-բէյին հրամայած է ուղարկուած ամբողջ ցուցմունքները անելու բուլղարական կառավարութեանը «Սվոբոդա» լրագրի սխալ հաղորդութեան սուլթանի կողմից Սահմանուլովին արած բնդունելութեան վերաբերմամբ։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 19 սեպտեմբերի.—Ֆինանսների մինիստրի օգնական Տերեները սենատական է նշանակուած. Անդրկովկասեան և Անդրկասպեան նահանգների ակցիզային տուրքի կառավարիչ Մարկովը՝ ոչ-կալուածական տուրքերի դեպարտամենտի վերատեսուչ է նշանակուած։

Պետերբուրգում համաճարակը թուլանում է. երեկ հիւանդացել են 14, մեռել են 4, առողջացել են 24։ Նահանգներից ստացած տեղեկութիւնները նոյնպէս բարեյաջող են։

Սեպտեմբերի 11-ից մինչև 17-ը Օդեսայում ընդամենը հիւանդացել են 10, մեռել են 4։

ԹԱՐԿՈՎ, 19 սեպտեմբերի.—Իզի գործարանում տեղի ունեցած անկարգութեան գործի վերաբերեալ նախապատրաստական քննութիւնը վերջացած է. մեղադրուածները թուով 180 հոգի կը յանձնուեն Եկատերինոսլաւի պինուռնական դատարանին։

ԲԵՐԼԻՆ.—Երեք օր է, որ պինուռնական օրէնքի նախագիծը ներկայացած է պրուսական մինիստրութեանը։ Երկաթեայ ծառայութիւնն ընդունուած է իբրև կանոն բոլոր հետեւակների համար։

ՎԻԵՆՆԱ. Այսօր առաւօտեան մի քանի աւտարխական սպաներ Ձիով դէպի Բերլին ուղեւորուեցին. վաղը նրանց հետից կը գնայ երկրորդ խումբը։ Այսօր երկու սպաներ կազակների երկու Ձեր Ձիով Ժողովատեղին հասան։

ՊԱՐԻԶ, 20 սեպտեմբերի.— Ակագեմիկոս Ռենանը վախճանուեց.

Սէնդ-Լուիեենի բանկետում Ճառախօսներից մէկն ցանկութիւն յայտնեց նոր վաճառականութիւնը բանալ Ֆրանսիայի համար Ռուսիայի կողմից։ Այդ առթիւ Փիւլ-Ռուշն ասաց, «կառավարութիւնը բոլոր ջանքերը գործ կը դնի ընդլայնելու վաճառականութիւնը Ռուսիայի հետ, որին աւելացրեց մինիստրը, մեզ մօտեցնում են ոչ միայն երկու կառավարութիւնների միջև եղած բարեկամական յարաբերութիւնները, այլ և երկու ազգի փոխադարձ զգացումները»։

Կ. ՊՈԼԻՍ.—Լոնդոնի Թուրքաց դեսպան Ռուստէմ-փաշան Լորդ Ռոզբերիին յայտնել է, որ Թիւրքիան պատրաստ է համաձայնելու Դրամանդ Վոլիերի պայմանագրին, որով անգլիական գործերը պիտի հեռանան Եգիպտոսից։

Խմբագիր—հրատարակիչ՝
ՍՊԱՆԴԱՐ ՍՊԱՆԴԱՐԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԼՈՌՍ ՏԵՍԱԻ

«ԾԻԾԱՂԻ ՏՈՊՐԱԿ»

անեկդոտների ժողովածուն դպ. Ս. Տ. Ս. Եահազիզեանի և վաճառւում է բոլոր գրավաճառների մօտ։

(000) 5—1.

Լոյս տեսաւ «Արաքս»-ի առաջին գիրքը, որն և սեպտեմբերի 20-ից կուզարկուի Հանդիսի բոլոր բաժանորդներին։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆԸ.

ՀԱՄԱՐԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐ

Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի բնարուեստը, Ամենապատիւ Խրիմեան Հայրիկ, Գերապատիւ Մատթէոս եպ. Իզմիրլեան, Տաճկահայաստանի բարենորոգութեան ծրագիրը։

ՏԵՂԱԳՐԱԿԱՆ

Ծագկաձոր և Կեչառուտ վանքերը. Էմին։ Ծագկաձոր և Կեչառիք. բանասեղծութիւն Ո. Փ. Շ.։ Ս. Մակարայ վանքը։ Մի հայրենական գիւղ Ղազախում. Բ. Թումանեանց։ Սևանայ լիճը և վանքերը։ Մենասական Հառմոսի։

ԲԱՆԱՍՏԻՐԱԿԱՆ

Բաֆիֆիի պարսկական նամակները (Ուսում և գրականութիւն, Պարսկական ազանդներ և Դերվիշները)։ Աբև, բանասեղծութիւն Աչըղ-Զէօնի։

ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ

Սարգիս Սարգսեան։ Իմ թագաւորութիւնը, բանասեղծութիւն Հայ-Աբջէնի։ Կաղնի, բանասեղծութիւն Բաչխոչի։

ՄԱՏԵՆԱԳՐԱԿԱՆ

Հայդուգներ, Բաքինի։ Վաղեմի կալուածատէրերը, Գոգոլ. Թ. Աբեղեանց։ Երբ ալեկոծուում է արտը. Լերմոնտով, Լ. Մալխասեանց։

ՄԱՏԵՆԱԽՕՍԱԿԱՆ

Մի քանի խօսք Բաֆիֆիի նշանակութեան մասին, Թանդէեանց։ Yoyage en Turquie d'Asie։ Armenia, Kurdistane et Mesopotamie։ Իրական կեանքի նուագներ։ Ժողովրդի կրթութեան գործը մեզանում. Գրիգ։ The Place and Importance (f Armenian in Compar. Philology։ Նոր տարու առիթով. բանասեղծ. Գ. ք. Մկրտումեանց։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Կաթողիկոսական բնարուեստները։

ԱԶԳԱՅԻՆ ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՅԼ ԵՒ ԱՅԼԿ

ՄԱՀՄԱՅՈՒՄԱԿ

Մահալէլ Պատկանեան։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ

Նկարների մասին. Լ. Մաշէրեանց

«ԱՐԱՔՍԻ» ԱՅՍ ԳՐՔԻ ՆԿԱՐՆԵՐՆ ՈՒ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐԸ

ԲՆԱԳՐՈՒՄ

Իրիմեան Հայրիկ։ Մատթէոս եպ. Իզմիրլեան։ Կեչառուտ վանքերի ընդհանուր տեսարանը։ Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի տաճարը։ Նոյնը հարաւային կողմից։ Ս. Մակարայ վանքը։ Քարվանսարայ գիւղը։ Սևանայ լիճը և վանքերը։ Ս. Յովհաննէս եկեղեցին։ Ուխտաւորների հիւրատունը ս. Սևանայ վանքում։ Մենասական Հառմոսի։ Սարգիս Սարգսեան։ Մահալէլ Պատկանեան։

ԲՆՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

Ղարսի ձորը և Ախուրեան գետը։ Մեծ-Ղարաքլիսայ աւանը։ Իրամ գետի աւազ կամարջը Սանահնում։ Ձկնորսների նաւահանգիստը Ձորախ գետի վրայ։

ԳԵՂԱԲՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺՆՈՒՄ

Խորայէլացոց անցնելը Կարմիր ծովից, նկար Այվազովսկո։ Յիսուս և աննաւակ կինը, նկար Սեմիրադովսկո։ Նուբիացի գերուհու երգը, նկար Սեմիրադովսկո։ Բոկսան, նկար Վերեշչագինի։ Ձկնորսուհի, նկար Փան-Բուխ։ Հրուանդանի ապչիկները, նկար Վերեշչագինի։ Դիշերը Սև ծովի վրայ. նկար Մահալեանցի։ Զիւնահալքը Կովկասում, նկար Բաշինջաղեանցի։ Զէյքէկի կինն. Քանդակագործութիւն Մ. Ոսկանի։ Զէյքէկ. Քանդակագործութիւն Մ. Ոսկանի։ Երեք դիցուհի, նկար Թումանի։ Գարուն, Ռեպինի։ Գեղարուեստական բաժնի շտափի վրայ։

«ԱՐԱՔՍԻ» Գրական և Գեղարուեստական վեցամսեայ պատկերազարդ
Հանդիսի բաժանորդագինն է . . . . . 3 ռուբլի
Իւրաքանչիւր գիրքը առանձին արժէ . . . . 2 ռ. 50 կ.

«ԱՐԱՔՍԻ» ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒՄ Է

«ԱՐԱՔՍԻ ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔԸ ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ Է. ԿՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻՆ։

«ԱՐԱՔՍԻ» խմբագրութեան հետ գործ ունեցողները և բաժանորդ գրուողները դիմելու են Սիմէօն Գուլամիրեանցին ընդ միշտ այս պարզ և միանգամայն ապահով հասցեով.

С.-Петербургъ. Симеону Гуламирянцу կամ S.-Pétersbourg. Simeon Coulamiriantz.

(349) 1—1.

ԿՈՒԿՈՒՈՑ ՆՈՐԸՀԱՆ Ս. ԵԱՏՈՒԱԾՆԻՆ ԵԿԵՂԵՑՈՒ ՏՂԱՅՈՑ ՄՐԻՒԱՍԵԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԵՐԸՆԻ Հոգաբարձութիւնը յայտնում է ի գիտութիւն Հայ հասարակութեան, որ դպրոցում աշակերտների ընդունելութիւնը կըսկսուի սեպտեմբերի 28-ին, իսկ ուսումը հոկտեմբերի 1-ին։
Դպրոցի համար հրաւիրուած է նոր ուսուցիչ։
(350) 2—1

ՊԱՆՍԻՕՆ
ԲԱԳՐԱՏ ՄԻՐԻՄԱՆԵԱՆԻ
(Сололаки. Садовая ул. д. № 38)
Գիշերօթիկների, կիսագիշերօթիկների և երթևեկների ընդունելութիւնը կըսկսուի սեպտեմբերի 15-ին, իսկ ուսումը—21-ին։
(338) 5—4.

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ԹԵՄԻ ՀԱՅՈՑ ԴՊՐՈՑՆԵՐԻ
Համար հարկաւոր են պրպտելիք ուսեալ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐ. ցանկացողներն իրենց պայմաններով հեռագրով պիտի դիմեն Ханкенды, թեմական տեսուչ Պետրոս քահ. Տէր-Յովհաննիսեանին։
(346) 3—3.

Գոլովինսկի պրոսպեկտի վրայ Ռէյտերի տանը «Սարգուբի» հիւրանոցի կողքին չէօնոսա գինեվաճառում է

ԹԻՒՐՔԻԱՅԻ ՊԱՏՐԱՍՏԻ ՍՈՒՐՃ (ԿՈՖԵ)
ամեն տեսակ—ծէծաք, բուլղ, հում և այլն։
(345) 5—2.

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ
Մ. ԵՒ Ի. ՄԱՆԴԼ
ԹԻՖԼԻՍԻ ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔ
Գոլովինսկի պրոսպեկտի վրայ, տուն Միրիմանեանի
Պատիւ ունի յայտնելու Թիֆլիսի մեծարգոյ հասարակութեանը, որ անցեալ տարիների նման, ներկայ սեպտեմբերի 18-ից, կարճ ժամանակով նշանակուած է
—ջջջ—
ԽՕՇԱՆԱԳԻՆ ՎԱՃԱՌՈՒԹՄԱՆ
Վերջնական գներով սեզոնից մնացած ատամարգկանց, կանանց և երեխաների պատրաստի բոլոր հագուստների. զիջումն կը լինի գործարանի գներից շատ պակաս. գները նշանակուած կը լինին հարկների վրայ կապոյտ մատիտով № 50.
Հաւատարմատար Մոսկուայի վաճառատան Ս. Ր. ԳՈՎԼԱԹԵԱՆ.
(344) 5—2

М. 36—15

BATEAUX A VAPEUR FRANÇAIS N. PAQUET ET CIE
ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԵԱՆ ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
„Ն. ՊԱՔԻԷ ԵՒ ԸՆԿ.“
Կանոնաւոր և ուղիղ երթևեկութիւն ՄԱՐՍԷԼԻՑ ԲԱԹՈՒՄ չորեքշաբթի օրերը, երկու շաբաթը մի անգամ, յունուարի 25/6-ի չորեքշաբթի օրուանից սկսած և ՄԱՐՍԷԼԻՑ ԲԱԹՈՒՄ։

Բաթումից Պարիզ ուղիղ հաղորդակցութեան տոմսակները սովորական գիջումն ունին։

Բաթումից մեկնում է երկուշաբթի, 21/3 հոկտեմբերի սեպտեմբերի շոգենաւը «Արմենիա», կապիտանը՝ Տիբալ։
Հաստատուած կարանտինային միջոցների պատճառով շոգենաւի մեկնելու ժամանակը կարող է փոխուել. ուստի այդ մասին և ուրիշ տեղեկութիւններ ստանալու համար բարեհաճում են դիմել ագենտներին՝
Բաթումում—պ. ԳԱԲԱՆԻՕՆԻՆ, Նաբերեժնայա։
Թիֆլիսում ՏՈՒԼԻՆՅԻՆ, Սոլոլակի փողոց, № 4.
Բագուում—պ. Սամուէլ Փիլդարեանին, Կոլիւբեակինսկայա հրապարակ։
Նովոռոսիյսկում—պ. ԼՈՒԻ ՌԵՆՈՅԻՆ։
(129) 20—13.

Дозволено цензурою. Тифлисъ 21-го Сентября 1892 г. Տպարան «Կաւկազ» լրագրի Типографія, «Кавказъ» Гол. пр. домъ Читахова.